

### CD GREGORIAANS Zingende engelen Psallentes



Het altaarstuk met *Het Lam Gods* van de gebroeders Van Eyck behoort tot de wereldwijd belangrijkste en beroemdste middeleeuwse schilderijen. Het werk zit vol geheimzinnige details. Een van de kleine mysteries van *Het Lam Gods* is welke muziek er nu eigenlijk zou gezongen en gespeeld worden in de hemel. Boven het grote paneel met de aanbidding van het Lam bieden twee smallere panelen de beschouwer een inkijk in de hemelse hofhouding. Rechts is er een orgel met musicerende engelen, links zingen engelen staande bij een *lectrum* (lessenaar). Daarop ligt een groot boek, misschien wel een antifonarium, wat zou wijzen op gregoriaans gezang.

Van Eyck toont ons echter een tekstblad dat schijnbaar achteloos over de rand van het boek hangt. Het blijkt een ragfijn muziekfragment waarin deskundigen een ritmische notatie onderkennen, typisch voor het meerstemmige zingen. Vandaar dat Hendrik Vanden Abeele, de bevlogen dirigent van Psallentes,

het als uitgangspunt kiest van de ze cd met gregoriaanse responsoria in combinatie met een polyfoon *Agnus Dei*. Een(stemmig) plus twee(stemmig) maakt drie(vuldigheid) – naar Vader, Zoon en Geest. Een triptiek dus, vandaar de titel van de cd.

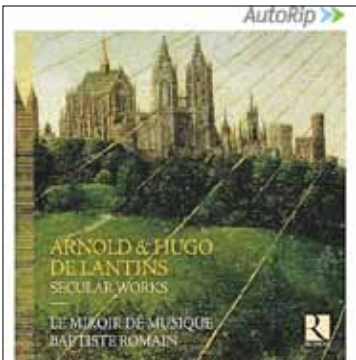
Stammen de responsoria uit de liturgische tijd na Pasen, waarin veel verwezen wordt naar het boek Openbaring, dan zijn de *Agnus Dei* fragmenten uit missen van grootmeesters van de vijftiende-eeuwse Vlaams-Bourgonische polyfonie. Drie zijn van de hand van Josquin Desprez, de overige werden geschreven door Johannes Ockeghem, Pierre De la Rue, Guillaume Dufay en Adriaan Willaert.

De vrouwen van Psallentes zingen fijn. Dat vonden we al meteen van hun eerste cd, met muziek uit de begijnhoven. Op deze zevende die ze in de winkel liggen hebben, moeten we vaststellen hoe het hoge gehalte van dit koor bestendig is tot een vast gegeven. We zeiden zelfs een internationaal niveau. Deze opname bewijst dit ten overvloede.

Ook de grafische verzorging van de Psallentes-cd's is altijd top, in navolging van de beste stripkunst van eigen bodem zijn ze blijkbaar fan van de 'klare lijn'. (Jc)

*Triptycha, Plainchant Pro Series, Volume 6*, door Psallentes onder leiding van Hendrik Vanden Abeele, Le Bricoleur (distributie harmonia mundi), LBCD/08, 22 euro.

### CD OUDE MUZIEK Van Luik naar Italië Gebroeders de Lantins



Het dorp Lantin is tegenwoordig vooral beroemd wegens de gevangenis die er zich bevindt, maar twee middeleeuwse musici van de tijd van de Vlaamse polyfonie droegen de familienaam de Lantins. Over Hugo en Arnold de Lantins weten we niet zoveel. Lang werd zelfs gedacht dat ze een en dezelfde persoon waren. Wellicht waren ze afkomstig uit Luik. Of ze familie van elkaar waren, weten we ook niet.

Ze duiken op in de geschiedenis omstreeks 1420 in Italië en rond

1432 moeten beiden al overleden zijn geweest. Ze werkten in Venetië en in Rimini en ze brachten er religieuze en wereldlijke gezangen. Arnoldus zong in 1431 in de pauselijke kapel, samen met de beroemde Guillaume Dufay. Hun werk is sterk verwant aan dat van die Frans-Vlaamse meester.

Het werk van de twee Lantins is bewaard in diverse handschriften, het beroemdste de zogeheten *Bologna Q15*. Behalve missen bleven vooral Franse liederen bewaard.

Wijlen Dirk Snellings herontdekte vijftien jaar geleden het religieuze werk van de Latins, *Le miroir de Musique* presenteert de hoofse Franstalige liederen die zowel teruggrijpen naar de middeleeuwse hofcultuur als de polyfonie van latere tijden aankondigen. (EDS)

Hugo & Arnold de Lantins, *Secular Works*, door Le Miroir de Musique onder leiding van Baptiste Romain, Ricercar, RIC 365, 23 euro.

### BOEK LEVEN Gedachtenis Herman van Veen



Zeventig is de bekende Nederlandse artiest Herman van Veen intussen. De man, die ook bij ons veel succes oogstte met zijn zaalshows, is een veelzijdig kunstenaar met een indrukwekkende staat van dienst. In 1965 beklom Van Veen voor het eerst het podium en sindsdien reist hij met zijn voorstellingen de wereld rond. Hij combineert de figuur van de clown met die van de diepzinnige mijneraar. Wellicht is dat de grond van zijn succes, tot in Duitsland.

Herman van Veen speelt viool, zingt, schrijft, componeert, regisseert, acteert en schildert. Van zijn hand verschenen tot op heden 179 cd's, 25 dvd's en een zeventigtal boeken. Het meest recente is het bij uitgeverij Kok verschenen *Morgen zul je merken*, een hoogstpersoonlijk boek met versjes voor „onze zere plekjes”, voorzien van foto's van Kim Scholten.

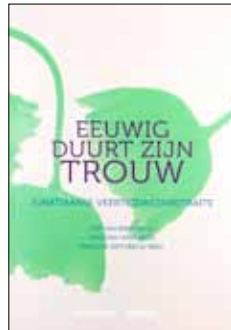
Het is een verzameling gedachten, verzen en gedichten waarin vooral dood, afscheid en rouw een rol spelen. In het voorwoord vertelt Van Veen dat hij gebruik maakt van een beduimd adresboekje voor telefoonnummers. De mensen die er niet meer zijn, werden gemarkeerd met een fluokleurige zodat hij ze toch niet vergeet. Doden en levenden bestaan ook naast elkaar in liedjes en gedichtjes die hij, als hij bedroefd is, kan lezen of zingen.

Anders dan vaak gedacht profileert de kunstenaar zich niet als christen. In diverse recente tek-

sten, zo ook in dit boek, steek zijn zijn afkeer voor georganiseerde religies niet weg. Een aantal gedichten pleit zowaar voor de zelfgekozen, zachte dood. God is dus afwezig, of toch niet? Soms steekt Hij toch de kop op. „Welke doden zou je weer tot leven willen wekken?” Voordat ik een antwoord kon geven, ging godzijdank de wekker.” (EDS)

Herman van Veen, *Morgen zul je merken. Gedachten, versjes en gedichten*, Kok, Kampen, 2015, 160 blz., 24,50 euro, ISBN 978 90 4352 412 4.

### BOEK GELOOF Retraite voor de vasten Van Breemen & anderen



In 2015 namen meer dan dertien duizend mensen deel aan de digitale vastenretraites van de jezuïeten. Die retraite is geïnspireerd door de ignatiaanse spiritualiteit en werd geschreven

door de jezuïeten Piet van Breemen, Hans van Leeuwen en Nikolaas Sintobin. Voor elke dag van de veertigdagentijd is er een gebedsbezinning voorzien.

De deelnemers ontvangen dagelijks een e-mail met gebedsmateriaal: een Bijbeltekst met gebedssuggesties, geloofsimpulsen, knappe citaten of tips over hoe te bidden. Daarmee kan dagelijks worden gebeden, zelfs op de tram, in je eentje of met anderen. Je bepaalt zelf de tijd die je eraan besteedt. De website en de e-mails zijn zo ontworpen dat zij makkelijk leesbaar zijn op smartphone en tablet.

Om de digitale en fysieke geloofswereld dicht bij elkaar te brengen, worden de deelnemers uitgenodigd hun ervaringen te delen met anderen. Aldus ontstonden tientallen groepen. *Eeu-*

*wig duurt zijn trouw* is de neerslag op papier van de retraite van vorig jaar, maar ze kan evengoed los worden gebruikt. Ook in 2016 komt er een nieuwe digitale retraite die ditmaal *Eindelooze geduldige liefde* (naar psalm 103) zal heten. Te vinden op [www.ignatiaansbiddend.org](http://www.ignatiaansbiddend.org). (EDS)

Piet van Breemen, Hans van Leeuwen & Nikolaas Sintobin, *Eeuwig duurt zijn trouw. Ignatiaanse veertigdagenretraite*, Altiora, Averbode, 126 blz., 14,95 euro, ISBN 978 90 3174 140 3.

### BOEK SPIRITUALITEIT Open klooster Minke de Vries



Gemeenschap van Taizé is een naam die vele katholieken ook bij ons vertrouwd in de oren klinkt. De internationale christelijke, oecumenische kloostergemeenschap van broeders, in 1940 gesticht door de Zwitserse dominee Roger Schutz, onthaalt jaarlijks tienduizenden jongeren in het Bourgondische dorp Taizé.

Minder bekend is dat er een vrouwelijke tegenhanger bestaat, een oecumenische gemeenschap van zusters die monastiek leven en gasten van diverse confessies onthalen. Het gaat om de gemeenschap van Grandchamp,

in het kanton Neuchâtel, in het westen van Zwitserland.

Dertig jaar lang, van 1970 tot 1999, was de Nederlandse zuster Minke de Vries priorin van de gemeenschap. Als lid van de Nederlandse Hervormde Kerk trad ze op 27-jarige leeftijd in bij de zusters van Grandchamp. In 2013 overleed ze op 84-jarige leeftijd. De gemeenschap telt tegenwoordig een dertigtal religieuzen.

In *Mijn leven in Grandchamp* boek vertelt zuster Minke vanuit haar persoonlijke ervaring over het monastieke leven. Eerst vermeldt ze de weg die vanaf de jaren 1930 werd bewandeld door vooral Zwitserse protestantse vrouwen om te komen tot een nieuw soort religieus leven. In 1952 gingen de eerste zusters een verbintenis voor het leven aan. Kort daarop besloten zij de regel en het gebedenboek van Taizé over te nemen als uitgangspunt voor hun leven als gemeenschap en voor hun liturgie.

Van meet af aan maakte het gebed voor de eenheid van de Kerk deel uit van de kern van de roeping van de zusters van Grandchamp. Dankzij de vriendschap en de steun die ze ontvingen van anglicaanse, orthodoxe en katholieke gemeenschappen ging

Grandchamp niet alleen in de stroom van het monastieke leven staan, maar ook in de opkomende oecumenische beweging. Minke de Vries was aanwezig bij diverse grote momenten van die 'pelgrimage'.

Haar getuigenis is inspirerend. Met het verhaal over haar gemeenschap roept ze christenen op zelf verantwoordelijkheid te nemen voor de wereld waarin ze leven, in navolging van Christus aan wie ze zich hebben verbonden. Het sterkste stuk is beslist het hoofdstuk over de eucharistie, waarin je onmiskenbaar de geest van Taizé leest. Openheid en mysterie. (EDS)

Minke de Vries, *Mijn leven in Grandchamp. Monastiek leven in een open gemeenschap*, Kok, Kampen, 2015, 256 blz., 19,99 euro, ISBN 978 90 4352 603 6.